

**İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUMA VE YAZMAYA
YÜKLEDİKLERİ ANLAMLAR: BİR METAFOR ANALİZİ ÇALIŞMASI* ****

Çetin Köksal*, Ergin Erginer****, Mustafa Baloğlu*******

Öz

Çalışmada ilkökul birinci sınıf öğrencilerinin “okuma-yazma” kavramına ilişkin metaforlarının ortaya konulması amaçlanmış ve çalışmanın yöntemi nitel olarak desenlenmiştir. Araştırmanın örneklemini maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem yoluyla seçilen 112 birinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda katılımcıların okuma yazmaya yönelik oluşturdukları metaforları belirlemeye yönelik; “Okuma yazmayı neye benzetirsin, Neden?, Okuma yazma bilen bir insan sence neye benzer, Neden?, Okuma yazma bilmeyen bir insan sence neye benzer, Neden?” şeklinde 3 adet soru yöneltilmiştir. Görüşme formlarıyla elde edilen verilere, sırasıyla; verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, verilerin yüzdelerle ifade edilmesi, metafor veya yüklenen anlam sıklığının hesaplanması ve tablolaştırılması, bulguların yorumlanması, sonuç ve önerilerin sunulması işlemleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazmaya ve okuma yazma bilen insanlara karşı olumlu metaforlar geliştirdikleri; okuma yazma bilmeyen insanlara ise olumsuz metaforlar geliştirdikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İlkokul birinci sınıf öğrencileri, okuma, yazma, metafor.

**MEANINGS ATTRIBUTED TO READING AND WRITING BY FIRST
GRADE STUDENTS: A METAPHOR ANALYSIS**

Abstract

It was intended to concept of the metaphor for the first grade students of the elementary school in this study and The study was designed as a qualitative method. The study sample was created by 112 students selected in maximum diversity. The interview forms were used to collect the data. 3 questions were asked to determine the form of metaphors they create for the participants to read and write. The questions were ‘ what is reading and writing for you?’ Can you tell me

* Makale Geliş Tarihi: 15.02.2016. Yayın Kabul Tarihi: 10.05.2016.

** Bu çalışma ilk yazarın, Yrd. Doç. Dr. Ergin Erginer ve Prof. Dr. Mustafa Baloğlu danışmanlığında yaptığı yüksek lisans tezinin bir bölümünü kapsamaktadır ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi BAP birimince desteklenmiştir.

*** Öğretmen, Tokat Bilim ve Sanat Merkezi, cetin.koksal@gmail.com.

**** Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: erginerginer@nevsehir.edu.tr.

***** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: baloglu@hotmail.com.

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

why do you think like that?''What is literate person for you?''Why?'' What is illiterate person for you?''Why?'. The data obtained by the interview forms, respectively; coding data, finding theme, classifying and identifying the data according to the codes and themes, expressing the data as percentages, calculating the frequency of meaning metaphor or installed and tabulation, interpreting of findings, presenting the results and recommending were performed. According to result of the research, it was identified that the first grade students have developed the positive metaphors against reading, writing and literate people but they have developed negative metaphors against illiterate people.

Key Words: Elementary first grade students, reading, writing, metaphor.

Okuma Eylemi ve Çocukların Kavramsal Dünyası

İnsanoğlunu diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği zekası ve düşünme yeteneğidir. İnsanın iç benliğini, duyu ve düşünce sistemini oluşturan öge zekasıdır. İnsan duyu, düşünce ve hayallerini söz olarak dış dünyaya aktarır. Bu süreçte insanın en büyük yardımcısı da dildir. Bu nedenle dil, insanın duyu ve düşüncelerini en iyi dışa aktarmasını sağlayan anlatım aracıdır. Dil, bu özelliğinden insanın iç dünyası ve çevresi arasındaki bağı kuran araçtır (Korkmaz 1995). Dil bu denli önemli bir araç olmasından dolayı, çocukların öğrenme süreçlerini de yoğun bir şekilde etkilemektedir. Dil becerileri iyi olan çocukların kavram dağarcıkları da zengin olduğundan, öğrenmeleri daha da kolaylaşmakta, diğer öğrencilerden avantajlı konuma geçmektedirler.

Çocukların kavram dağarcıkları hakkında bilgilenme süreci öğretmen açısından oldukça zordur, çünkü çocukların kavram dünyalarını anlamak oldukça karmaşık bir süreçtir. Bu bağlamda, metafor araştırmalarıyla bu kompleks sürece yöntemsel olarak manidar anlamlar yüklenmekte, öğrencilerin kavramlara yükledikleri anlamlar bu yolla analiz edilebilmektedir. Böylece öğrencilerin öğrenme ve öğretme sürecindeki anlama dünyaları için eğiticiler fikir edinmekte ve öğretimlerini bu verilerden yararlanarak şekillendirme şansı elde edebilmektedirler.

Çelenk (2008) dil öğreniminde kavramların önemini şu şekilde açıklamaktadır: Türkçeyi öğrenirken ve de öğretirken, kavram öğrenme/öğretme yollarını bilmek öğrencilerin dil gelişimlerinin sağlanmasında önemli katkılar sağlar. İnsanlar erken dönemden başlayarak düşüncenin birimleri olan kavramları ve onların adları olan sözcükleri öğrenirler. Kavramlar bilgilerin yapı taşlarını oluşturur. Kavram gelişimi, yaşam boyu devam eden bir süreç olup insan zihninde her gün oluşarak yeniden

yapılır. Düşünme ise kavramlarla gerçekleşir. İnsanoğlu kavramları, genelleme, ayırt etme ve soyutlama işlemleri aracılığıyla oluşturur. Örneğin “ağaç” kavramı, ağaç olma özelliği taşıyan bütün varlıkların ortak özelliklerini belirleme (genelleme), ağacı diğer varlıklardan farklı kılan özellikleri belirleme (ayırt etme) ve ağaçta bulunan bu özellikleri ondan alarak zihne yerleştirme (soyutlama) işlemi sonucunda oluşur. Böylelikle ağaç ile ilgili bir düşünce geliştirilip ifade edilirken ağacın kendisine gereksinim duyulmaz.

Birinci sınıfa başlayan öğrencilerin kavram dağarcıklarının birbirinden farklı olacağı bilinmektedir. Öğrencilerin bu bireysel farklılıklarından yola çıkarak öğretmenlerin okuma yazma öğretimini planlama ve uygulamaları, okuma yazma öğretiminin de kalitesini artıracaktır. Çocukların nasıl öğrendiklerini bilmek, öğretmenlerin nasıl öğreteceğini etkileyen önemli unsurlardan birisidir. Öğretmen, okuma ve yazma öğretimi programını çocukların maksimum seviyede nasıl öğrendikleri üzerine tasarlamalıdır (Akyol, 2001).

Okuma, önceden belirlenmiş bir takım sembollerin, duyu organları aracılığıyla algılanıp zihinde anlamlandırılma çabasıdır. Yazma ise; duygu, düşünce ve izlenimlerin belirli sembollerle yazılı olarak ifade edilmesidir. Türkiye’de okuma ve yazma öğretimi birlikte yürütülmekte ve ayrılmaz iki parça olarak görülmektedir. İlkokul birinci sınıftan itibaren okuma yazmaya gerekli önem verilmekte, öğrencilerin akademik başarılarının yükselmesinde okuma yazma olmazsa olmaz bir beceri olarak görülmektedir. Okuma ve yazma becerilerini tam olarak kazanamamış bir öğrencinin derslerinde istenen düzeyde başarı göstermesi de beklenmemelidir.

Bar & Johnson (1997: 4) okur-yazar olma seyahati içinde geçen yolun yaşam boyu olduğunu vurgularlarken, iki önemli kılavuzun bilinmesi gerektiğini düşünmektedirler. Çocuğun baş koyduğu okuma-yazma süreçlerindeki kavramsal olgunlaşma ihtiyacı ve olgun bir okur yazar haline gelmek için çocukların ne öğrenmesi gerektiğini anlamaya olan ihtiyaç.

Okuma yazma eylemi, bireylerin toplumsallaşma sürecinde de önemli bir işleve sahiptir. Birey, okuma-yazma sayesinde hem içinde yaşadığı toplumun değer ve normlarını hem de genel olarak insanoğlunun geçmişten günümüze üretmiş olduğu tüm kültür mirasını tanıma ve geliştirme olanağına kavuşacaktır. Aşıcı (2009)’nın okuryazarlığı bir beceri değil kültür ve gelenek kelimeleriyle tanımlanması ve Nargül

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

(2006)'ün okuma yazmayı insanın kültürlenme sürecinin ilk basamağı olarak görmesi bu düşünceleri destekler niteliktedir.

Günümüzde okuma-yazma, bir metni okuyup kendini ifade etme becerisinden daha kapsamlı olarak okuduğunu anlama, yorumlama, değerlendirme ve bunları kullanma becerisini de gerektirmektedir. Topal (2008: 236)'a göre; günümüzün hızla değişen ve gelişen dünyasında, bireylerin bilgiyi tek bir kaynaktan almaları ve ezberlemeleri beklenmemekte, aksine bilgiye ulaşma yollarını bilen, bunları kullanabilen ve karşılaştığı sorunlara bilgiyi kullanarak çözüm yöntemlerini oluşturabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Metaforlar ve Okuma

Metaforlar olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir. Metaforlar bireylerin kişisel deneyimlerine anlam vermeleri bakımından, aynı zamanda "tecrübelerin dili" olarak da tanımlanmaktadır. (Miller, 1987. Akt: Saban, 2004).

Metaforlar bir zıtlıklar birliği olmak gibi ilginç bir niteliğe de sahiptir: Somut ile soyut, görsel ile sözel, çizgisel ile kavramsal olanı birleştirirler. Metafor kullanımı, kişinin genel olarak dünyayı kavrayışını oluşturan bir düşünme görme biçimi anlamına gelir. Bireyler, gerek kendi duygu ve düşüncelerini gerek karşılarındakilerin duygu ve düşüncelerini tanımlarken metaforlardan yararlanmaktadırlar. Metaforlar yeni öğrenilen şeylerle önceden öğrenilmiş olan bilgiler arasında benzerlik ilişkisi kurulmasını sağlamaktadır. Bu benzerlik ilişkisi yardımıyla yeni bilginin somut olarak hafızaya yerleşmesi sağlanır (Gün, 2015).

Beck, bir metaforunda belli bir durumdaki ilişkilerin fark edilmesini kolaylaştırmak için başka bir durumdaki benzer bir dizi somut ilişkiye atıfta bulunulur. Ona göre metaforun özü, soyut ilişkileri anlamak veya formüle etmek üzere somut bir imgenin kullanılmasında yatmaktadır (Draaisma, 2007: 34). Perry & Cooper (2001)'e göre metaforlar, önceden tanımlanmayan bir nesnenin, benzerlikler özelliğine vurgu yaparak daha iyi anlaşılmasını olanak tanırlar. Daha önce isimsiz olan bir şeyi tanımlamamızı ve böylece çevremizi anlama ve algılama yoluyla yeni şeyler öğrenmemizi de sağlarlar.

Clarken (1997)'e göre metafor karşılaştırmadır ve farklı şeyler farklı sebeplerle farklı açılardan karşılaştırılabilir. İyi bir metafor düşünceleri anlatmaya yardım eder.

Düşünceleri daha nesnel yapar; anlaşılabilir, açık ve görsel hale getirir. Metafor, ruhsal ve kolaylıkla kavranamayan kavramlar gibi, zor fikirleri tanımlamak için kullanılır. Çok iyi öğretmenlerin hepsi, metaforları benzeşimleri, ibret alınacak öyküleri, kinayeli hikayeleri öğretirken kullanırlar. Lakoff & Johnson (2005)'e göre metaforlar, yüksek düzeyde soyut ve ayrıntılı kavramlar inşa etmemize imkân verir. İnsanların, kavram sistemleri metaforlarla temellenmektedir.

Metaforlar, bir kavramı anlatmak için başka kavramlar kullanmak, anlatımı kuvvetlendirmek, dili zenginleştirmek ve düşünceleri dilsel eylemlere en etkili bir biçimde dönüştürmek için kullanılan yapılardır (Yalçın & Erginer, 2012). Bilinmeyen çoğu kavram, kısmen ya da tamamen bilinen diğer kavrama göre anlaşılabilir. Özellikle, daha az somut ve daha belirsiz kavramları, yaşantıda daha açık biçimde ortaya çıkan, daha somut kavramlara göre yapıya kavuşturma eğilimi bulunmaktadır (Sezer, 2003: 89). Lakoff & Johnson (2005: 149)'un da düşünceleri Sezer (2003: 89)'in düşüncelerini destekler niteliktedir. Örneğin, hem doğrudan çıkan kavramlar hem de metaforlar fiziksel ve kültürel çevremizle sürekli etkileşimimizle temellenir. Sahip olduğumuz kavramsal sistem türü, olduğumuz varlık türünün ve fiziksel ve kültürel çevremizle etkileşim tarzımızın ürünüdür.

Son yıllarda metaforlar eğitimin her aşamasında kullanılmıştır. Örneğin; metaforlar program geliştirmede ve planlanmasında kullanıldığı gibi öğrenmeyi desteklemek ve yaratıcılığı teşvik etmek için de kullanılmıştır. Öğretmen eğitiminde ise metaforlar öğretim uygulamaları ve öğretmen rollerinin yeniden düşünülmesine rehberlik eden araçlar olarak kullanılmaktadır. Ayrıca metaforlar hizmet öncesi öğretmenlerin, sosyalleşme süresince ihtiyaçları hakkında konuşmalarını anlamak öğretmen rolleri hakkındaki geleneksel düşünceleri değiştirmek ve kavramsal değişimi öğretmen rolünün yeniden tanımlanmasını teşvik etmek için de kullanılmaktadır (Vadeboncoeur & Torres, 2003: 88).

Metaforlar öğrenmenin geliştirilmesi için son derece değerli araçlardır. Eğer bir şeyleri keşfetmek istiyorsak, bunu öncelikle hayal etmemiz gerekir. Metaforlar ayrıca anlamamızı sağlayan, hayal gücümüzde belirsiz kavramları net fikirler haline getiren araçlardır. (Sanchez vd., 2000: 358). Doğan (2015) da metaforlar yardımıyla pek çok soyut kavramın, zihnimizde önceden oluşturulmuş şemalara daha kolay yerleşip öğrenmenin daha kolay ve kalıcı olmasına yardımcı olacağını belirtmektedir.

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

Öğrencilerin metaforları, en geniş anlamıyla öğrenip kullanabilecekleri ders, ana dilini kazandırmayı hedefleyen Türkçe dersidir. Bireyin kendini gerçekleştirmesini, toplumsallaşmasını ve kültürlenmesini amaçlayan ilköğretim basamağında, iletişim kurma, toplumsallaşma ve kültürlenmenin temel gereği olan ana dili öğretiminin gerçekleştirilmesinde Türkçe dersi oldukça önemli bir yere sahiptir (Özdemir, 1987: 12-13).

Metaforların eğitimde kullanımına dönük pek çok araştırma bulunmaktadır (Erginer, 2011). Bu çeşitlilik araştırmanın konusu olmadığından dil eğitimine dönük metafor çalışmalarını bu çalışmada anmanın daha doğru olduğu düşünülmüştür. Yazıcı (2010)'nın araştırmasında, öğretmen adaylarının edebiyat hakkındaki kullandıkları metaforların hayatın içinden kavramlarla anlatıldığı dikkat çekmektedir. Kesen (2009) ise, yabancı dil ders kitaplarıyla ilgili metaforların gezegen, uzay, yapboz, rehber ve harita gibi kavramlarla açıklandığını bildirmektedir. Özcan (2010)'a göre, ilköğretim öğrencileri dil öğrenmeyi bilişsel, zor, aşamalı, çok zaman isteyen, zevkli, faydalı, karmaşık, sıkıcı, bir süreç olarak algulamakta ihtiyaç ve sosyalleşme aracı olarak görmektedirler.

Öğrencilerin dil derslerinde metaforlardan yararlandıklarını bulgulayan Girmen (2007), dil becerisi gelişmiş öğrencilerin daha fazla metafor kullandıklarını görmüştür. Pishgadam & Navari (2010), öğrencilere metafor seçtirerek yaptıkları araştırmalarında, okullarda yapılan dil eğitiminin davranışçı yapıldığını, öğrencilerin tercihlerinin ise bilişsel olduğunu bulgulamıştır. Dershanelerdeki yaklaşımda ise bilişsel yapılar baskındır.

Shaw & Mahlios (2008) öğrencilerin okuryazarlıkla ilgili geliştirdikleri metaforları, karışım, seyahat, macera, gereklilik, anahtar, merdiven ve mücadele gibi sözcüklerle açıkladıklarını bulgulamışlardır. Bu metaforlar, dil öğrenmenin bir çabalama ve mücadele süreci olduğu gibi, bir ihtiyaç olarak da algılandığını göstermektedir.

Çocukların okuma edinimi hakkında metaforik olarak bilgilenme ve öğretmenleri çocukların okumaya dönük kullandıkları metaforlar hakkında bilgilendirme, Türkçe derslerinin daha etkili işlenmesi için bir gerekçe olabilir. Bu konuda bilinçlenme okuma eğitimine dönük kavramsal yapıları analiz etme sürecini geliştireceğinden, Türkçe derslerinde öğretmeni daha etkili kılabilir. Bu bağlamda,

araştırmanın konusu olan ilkökul çocuklarının okuma yazma metaforlarını araştırmanın, anadil eğitimine de özel bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı: Araştırma, ilkökul birinci sınıf öğrencilerinin “okuma-yazma” kavramı için kullandıkları metaforları ortaya koymayı amaçlamıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada ilkökul birinci sınıf öğrencilerinin “okuma yazma” kavramını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazma ile ilgili algılarının belirlenmesi için nitel araştırma tekniklerinden görüşme tekniği, görüşme sonrası verileri analiz etmek için ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma Modeli ve İşlem Yolları

Bu çalışma tarama modelinin kullanıldığı nitel bir çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2003). Tarama modeliyle ilkökul birinci sınıf öğrencilerinin “okuma-yazma” kavramı için kullandıkları metaforlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 1’de araştırmanın planlanması uygulanması ve sonuçlandırılması sürecinde kullanılan işlem yolları verilmiştir.

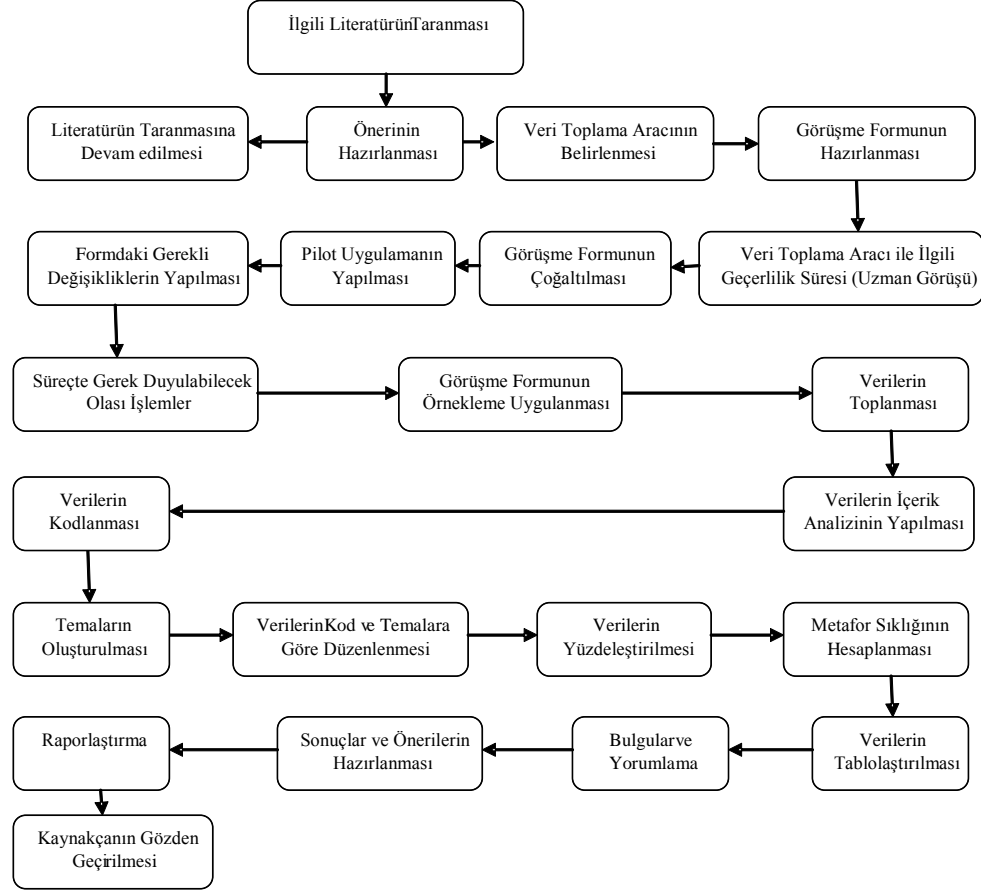
Kullanılan Ölçme Aracının Özellikleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniğinin uygun olacağına karar verildikten sonra 25 adet yapılandırılmış soru hazırlanmıştır. Bu sorular arasından araştırmanın amacına en uygun sorular seçilerek uzman görüşlerine sunulmuştur. Uzman görüşlerine göre sorularda düzenlemeler yapıldıktan sonra, görüşme formunun amaca hizmet edip etmediğini, soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla bir ilkökuldaki 25 birinci sınıf öğrencisi, üzerinde pilot uygulama yapılarak anlaşılması güç olan sorular üzerinde değişikliğe gidilmiştir ve uygulamaya geçilmiştir.

Görüşme formunda katılımcıların okuma yazmaya yönelik oluşturdukları metaforları belirlemek için; Okuma yazmayı neye benzetirsin? Neden?, Okuma yazma bilen bir insan sence neye benzer? Neden?, Okuma yazma bilmeyen bir insan sence neye benzer? Neden? şeklinde katılımcılara 3 adet soru yöneltilmiştir. Görüşmeler her katılımcı için bire bir yapılmıştır. Görüşmeye geçilmeden önce her bir katılımcıya görüşmenin amacı ve nasıl yapılacağı anlatılmıştır.

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

Şekil 1. Araştırmada Kullanılan İşlem Yolları Diyagramı

Görüşme formundaki sorular her bir bireye sırayla yöneltilmiştir. Her bireye görüşme formundaki soruları istedikleri gibi cevaplama izni verilmiş ve kesinlikle yönlendirmeden kaçınılmıştır. Bireyler görüşme formundaki sorulara cevap veremedikleri ya da cevaplamak istemediklerinde bir sonraki soruya geçilmiştir. Görüşme formları her birey için ayrı kod numaraları verilerek kaydedilmiştir. Katılımcılar için Ö kodu kullanılmış ve her bir katılımcıya ayrı ayrı numara verilmiştir. Görüşmeler, okulun durumuna göre okul kütüphanesinde, müdür odasında, sınıfta veya toplantı salonlarında bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcılara isimleriyle hitap edilmiş, analiz ve raporlaştırma sürecinde her bir katılımcı verilen kodlarla anılmıştır.

Verilerin Düzenlenmesi

Görüşme formlarıyla elde edilen verilere sırasıyla, verilerin kodlanması, temaların bulunması, verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması, verilerin yüzdelerle ifade edilmesi, metafor veya yüklenen anlam sıklığının hesaplanması ve tablollaştırılması, bulguların yorumlanması, sonuç ve önerilerin sunulması işlemleri yapılmıştır. Metafor kategorileri hesaplanırken toplam katılımcı sayısı, metaforların toplam metafor yapılarına oranı hesaplanırken de toplam metafor sayısı kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturmada amaç, genelleme yapmak için çeşitlilik sağlamak değildir, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 87). Bu bağlamda Tokat ili Almus ilçesinde öğrenim gören 112 ilkokul birinci sınıf öğrencisi çalışma grubumuzu oluşturmuştur.

BULGULAR VE YORUMLAR

Metafor kullanımına ilişkin bulgulardan “Okuma yazmayı neye benzetirsin? Neden?” sorusuna ilişkin kurulan metaforlar aşağıdaki gibi biçimlenmektedir.

Tablo 1. “Okuma yazmayı neye benzetirsin? Neden?” sorusuna ilişkin geliştirilen metaforlar.

Kategori adı	Kategori içeriği	Kategorinin genel özellikleri	Her kategoride belirli özellik gösteren metaforlar
	-Katılımcı f (%)		
	-Metafor f (%)		
Gereklilik	-30 (26,8) -15 (15,0)	Bunu yazıp okuduğumuz için. Kitaplarda düz yazı olduğu için. Kalemle yazıyoruz. Okulda kullanıyoruz. Harflerle okuyoruz	Düz yazı, kalem, harf, çalışma, defter, ağaç, öğretmen, bilgisayar, okul, güzel yazı, el

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri
Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

		<p>Okuyup yazarak ders yazısı, kelime, çalışıyoruz. Defterime yazı silgi, kağıt, yazı yazıyorum. Önce yazıyorum sonra okuyorum. Kitap, defter, kalem ağaçtan yapılıyor. Okuyamazsak öğretmen kızar, öğretmen oku dediğinde okuyabilmeliyiz. Yazılar olduğu için. Bilgisayardan çıktılar alır okuruz. Okulda öğrendiğimiz için. Güzel yazıyorum. El yazısı ile yazıp okuduğumuz için. Cümlelerde kelimeler var, kelime kelime okuyoruz yazıyoruz. Yanlış yazınca sileriz. Kağıda yazarız.</p>
Bilgilendiricilik	-26 (23,2) -5 (5,0)	<p>Okuyarak öğreniyoruz. Öğrenme, Kitap, Okuduğumuz için bilgiler Çalışmak, Okul, öğreniyoruz. Kitaptan Çalışkan olma. okuyup yazıyoruz. Kitap içinde bilgiler olduğu için. Kitapta yazılar olduğu için. Okuyup yazarak ders çalışıyoruz. Okulda öğrendiğimiz için. Çünkü her şeyi öğrenmeliyiz.</p>
Eğlendiricilik	-16 (14,3) -10 (10,0)	<p>Yazı yazarken aklıma geliyor, Kelebek, güzel çok seviyorum. Okumak da bir şey, çocuk yazmak da çok güzel. Çünkü oyuncağı, çok kolay. Hikaye okumayı hikaye, şarkı, seviyorum. Resim yapmayı resim yapma,</p>

		çok seviyorum. Çiçekler okuduğum zaman çok güzel oluyor. Okumak ve yazmak çok eğlenceli. Okuma yazma keyifli bir iş. Çocuklar okuma yazmayı severler.	çiçek, eğlenme, keyif, çocuk.
Ödüllendiricilik	-5 (4,5) -4 (4,0)	Öğretmenimiz okuyanı alkışlatıyor. Öğretmen aferin diyor. Öğretmenimiz okuyana aferin diyor. Çalışkanlar ödül alır.	Alkış, aferin, hediye, ödül.
İş sağlayıcılık	-4 (3,6) -3 (3,0)	Öğretmenimiz okuma yazma ödevi veriyor. Okuyarak meslek sahibi olabilirim. Bizim işimiz okuyup yazmak, iş yapmak güzel.	Ödev, meslek, iş.
5 Kategori	81katılımcı	43 özellik	37 metafor

Tablo 1'deki veriler incelendiğinde öğrencilerin "Gereklilik" kategorisine ilişkin toplam 15 metafor geliştirdikleri, bunun da 30 öğrenci (% 26,8) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Yukarıdaki tablodan elde edilen bilgilere göre öğrencilerin okuma yazmayla ilgili metaforlarının derste kullandıkları araç- gereçlerden ve bu araç gereçlerle yaptıkları etkinliklerden (çalışma, güzel yazı, ödev, vb.) etkilendiği sonucuna varılabilir. Ayrıca öğretmenin öğrencilere ödev olarak verdiği etkinlikleri bilgisayar ortamında hazırlayıp öğrencilere verdiği, öğretmenin bu davranışının, öğrencilerin okuma yazma metaforu geliştirmesinde önemli bir yeri olduğu sonucuna da varılabilir. Sebep olarak verdikleri cevapları, metafor olarak verdikleri cevaplara gerekli olarak gördükleri; eğer metafor olarak verdikleri cevaplar olmazsa sebep olarak verdikleri cevapları gerçekleştiremeyeceklerine inandıkları, örneğin harf metaforunda "Harf olmasa okuyup yazamayız." gibi düşündükleri, çıkarımı yapılabilir.

Öğrencilerin "Bilgilendiricilik" kategorisine ilişkin toplam 5 metafor geliştirdikleri, bunun da 26 öğrenci (% 23,2) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Buradaki veriler incelendiğinde öğrencilerin okuma yazmayı, öğrenme, kitap ve

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

çalışma gibi okulla ilgili metaforlara benzettikleri gözlenmektedir. Bunun sebebi, öğrencilerin okuma yazmanın sadece okulda yapıldığına inanması ya da çevresindeki insanların okul dışında ders çalışmaması olabilir. Ayrıca yukarıdaki tablo incelendiğinde öğrencilerin okuma yazma metaforunun genellikle öğrenme ve kitap üzerine yoğunlaştığı anlaşılabilir. “Çalışkan olma” metaforu ve kullanılma sebebi: “Her şeyi öğrenmeliyiz.” dikkat çekicidir. Buradan hareketle öğrencilerin çalışkan olanların her şeyi bildiği, her şeyi öğrenmek içinde okuma yazmanın gerekli olduğu düşüncesinde oldukları yani öğrencilerin okuma yazmayı, öğrenme için bir araç olarak gördükleri söylenebilir. Ayrıca “okul” metaforunu kullanması, öğrencinin okuma yazma eylemini okulda öğrenmesinden ve okulu, bilgi öğrenilen yer olarak algılamasından kaynaklanabilir. Balcı (1999)’nın araştırmasının “İlköğretim okullarının temel işlevleri; bakım, bilgi aktarımı ve gençlerin yetiştirilmesidir.” sonucunun bu durumu desteklediği söylenebilir.

Öğrencilerin “Eğlendiricilik” kategorisinde okuma yazmaya ilişkin metaforları çeşitlilik göstermektedir. Ancak kullanılan bütün metaforların ortak yanının insanları mutlu eden varlıklar oldukları söylenebilir. Ayrıca, öğrencilerin okuma yazmayla ilgili metaforlarının somut nesnelere (kelebek, çiçek gibi), soyut nesnelere (keyif, eğlenme gibi) kadar farklılaştığı görülmektedir. “Çocuk” metaforunun kullanılması dikkat çekicidir. Öğrencilerin, okuma yazmayı çocuklar yapar, düşüncesinde oldukları çıkarımına neden olabilir. Öğrencilerde böyle bir düşüncenin oluşmasının nedeni olarak akranlarıyla birlikte sınıfta okuma yazma öğrenmesi, okula okuma-yazma öğrenmek için gelen büyüklerini görmemesi ya da çevresinde okuma-yazma yapan büyüklerini görmemesi olabilir.

Öğrencilerin “Ödüllendiricilik” kategorisine ilişkin toplam 4 metafor geliştirdikleri bunun da 5 öğrenci (% 4,5) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Yukarıdaki tabloya ait öğrencilerin ödüllendirici kategorisindeki okuma yazma metaforlarının sebepleri incelendiğinde, birinci sınıf öğretmenlerinin okumayı gerçekleştiren öğrencileri alkışlattığı, bu öğrencilere aferin dediği ve ödüller verdiği anlaşılmaktadır. Buradan okuma yazma öğretiminde öğretmenlerin öğrencileri çeşitli ödüllerle ödüllendirdikleri ve okuma yazmaya heveslendirdikleri çıkarımı yapılabilir. Ayrıca öğrencilerin okuma yazmayla ilgili metaforlarında öğretmen davranışlarının çok önemli bir yeri olduğu yorumuna ulaşılabilir.

“İş Sağlayıcılık” kategorisine ilişkin öğrencilerin toplam 3 metafor geliştirdikleri bunun da 4 öğrenci (% 3,6) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Yukarıdaki veriler incelendiğinde öğrencilerin yarısı iş sağlayıcılık kategorisi içinde okuma yazmayı ödev olarak, diğer yarısı ise meslek ve iş olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin okuma yazma metaforlarının sebepleri incelendiğinde iş sağlayıcı kategorisinde iş yoğunluğundan ve zorluğundan bahsetmedikleri gözlemlenmiştir. Bu sebeple öğrencilerin iş sağlayıcı bakış açısıyla okuma yazmaya olumlu yaklaştıkları çıkarımı yapılabilir. Bu çıkarımın, Hoffman ve Kretovics (2004)’in öğrencilerin kurumla ve akademik işlemlerle ilişkisinin kısmi işçi olarak daha iyi açıklanabileceğini düşünceleriyle ve Leino ve Drakenberg (1993)’in araştırmalarının “Okul, bir işyeri ve diğer metaforların toplandığı bir organizasyondur.” sonucuyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Metaforlar ve kullanılma sebepleri incelendiğinde öğrencilerin, okuma yazma olmasaydı öğretmen ödev vermeyecekti düşüncesinde oldukları, ödev ile okuma yazma arasında bir bağ kurdukları, ayrıca okuma yazmanın öğrencilere gelecekte meslek sahibi olmak için aracılık yapabileceği düşüncesinde oldukları çıkarımları da yapılabilir.

“Okuma yazma bilen bir insan sence neye benzer? Neden?” sorusuna ilişkin öğrencilerin oluşturdukları metaforlar aşağıdaki gibi biçimlenmektedir.

Tablo 2. “Okuma yazma bilen bir insan sence neye benzer? Neden?” sorusuna ilişkin geliştirilen metaforlar.

Kategori adı	Kategori içeriği	Kategorinin genel özellikleri	Her kategoride belirli özellik gösteren metaforlar
	-Katılımcı f (%) -Metafor f (%)		
Başarılı olan	-41 (36,6) -3 (3,0)	Çalışkanlar okuyup yazar, ona çok çalışkan bir çocuk derler, çalışkanlar hızlı okurlar. Hızlı okuyarak sınıf birincisi olabiliriz.	Çalışkan, sınıf birincisi, her şeyi bilen biri.
Mesleği olan, Maddi durumu iyi olan	-39 (38,4) -13 (13,0)	Bize öğreten kişi, okuyup öğretmen olacağım. Okuyup yazarak polis olabiliriz. Okuyarak meslek sahibi olabilirim. Öğrenciler, okuma yazmayı	Öğretmen, polis, meslek sahibi olmak, öğrenci, doktor,

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

			bilirler. Okuyup yazarak doktor olabiliriz. Zenginlerin hepsi okuma yazmayı bilir. Güzel bir evimiz olması için okumalıyız. Ben de okuyup büyünce araba alacağım. Öğretmenimize de o öğretti.	asker, zengin, güzel bir evi olan, arabası olan adam, müdür, bilim adamı, büyük bir iş adamı, emekli.
İdeal olan	insan	-22 (19,6) -12 (12,0)	Akıllılar okur. Okuyarak adam olabiliriz. Uslu çocuklar hep denileni yapar, okuma yazma da yapar. Okuyunca yazınca mutlu oluyorum.	İyi biri, dürüst biri, akıllı, adam, insan, efendi biri, uslu çocuk, temiz, zeki, güzel bir insan, zekalı insan, mutlu biri.
Gelişen		-9 (8,0) -8 (8,0)	Her tarafa uçuyor. Okuyup yazarak her şey yapabiliriz. Çok büyüyor. Kuşlar özgürdür, her yere giderler, ben de özgür olacağım ve her yere gideceğim. Çiçekler her yere güzel kokular veriyor.	Kelebek, her şey, ağaç, kuş, çiçek, hızlı araba, beyin kutusu, okula giden birisi.
Bilgili olan		-5 (4,5) -3 (3,0)	Okuyup yazarak bilgili olabiliriz. Biz de bilmiyorduk, öğrendik. Gazete okuyan adam okuma yazma biliyordur.	Bilgili insan, okuyan çocuk, gazete okuyan adam.
5 Kategori	116 Katılımcı		23 özellik	39 metafor

Öğrencilerin "Başarılı Olan" kategorisine ilişkin toplam 3 metafor geliştirdikleri bunun da 41 öğrenci (% 36,6) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Bu kategorideki öğrenciler okuma yazma bilmekle çalışkanlık arasında doğrudan bir ilişki kurmuşlardır. Bunun sebebi, çalışkan öğrencilerin iyi derecede okuma yazma bilmeleri olabilir. Ayrıca bu kategorideki bir öğrenci de hızlı okuyarak sınıf birincisi olabileceğini düşünmektedir. Bu durum öğretmenin öğrencilere hızlı okuma yarışını yaptırıp kazananı birinci olarak ilan etmesinden kaynaklanıyor olabilir. Her şeyi bilen

biri, metaforunda öğrencilerin okuyup yazarak her türlü bilgiye ulaşabileceği, her türlü bilgiye sahip birinin başarılı olacağı düşüncesinde oldukları çıkarımı da yapılabilir.

Öğrencilerin “Mesleği Olan, Maddi Durumu İyi Olan” kategorisine ilişkin toplam 13 metafor geliştirdikleri bunun da 39 öğrenci (% 38,4) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Yukarıdaki tablodan elde edilen bulgulara göre öğrenciler okuma yazma bilen bir insanı; en çok öğretmene, ardından sırasıyla polis, doktor ve öğrenciye benzetmektedirler. Bunun sebebi olarak öğrencilerin çevrelerinde okuma yazma bilen insanların değişik mesleklere sahip olmaları gösterilebilir. Ayrıca öğrencilerin, okuma yazmayla birlikte, ileride olmak istedikleri meslekleri söyledikleri de düşünülebilir. Öğrencilerin okuma yazmanın kendilerine bir meslek kazandıracağını düşündükleri kanısına varılabilir. Ayrıca öğrencilerin, okuma yazmanın insana zenginlik kattığını, araba ya da güzel bir ev gibi çok sevilen bir nesneye sahip olma duygusu verdiğini düşündükleri de söylenebilir.

Öğrencilerin “İdeal İnsan Olan” kategorisine ilişkin toplam 12 metafor geliştirdikleri bunun da 22 öğrenci (% 19,6) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Temiz, zeki, iyi dürüst, akıllı vb. gibi metaforlar incelendiğinde bu metaforların birleşerek ideal insanın sahip olabileceği özellikleri oluşturduğu düşünülebilir. Bu kategorideki öğrencilerin okuma yazmanın insanın eksikliklerini gidererek, ona farklı ve güzel özellikler kazandırdığını düşündükleri, insanın kendisinin her türlü eksikliklerini giderebilmesi için okuma yazmanın önemli bir araç olduğu düşüncesinde oldukları çıkarımı yapılabilir.

Öğrencilerin “Gelişen” kategorisine ilişkin toplam 8 metafor geliştirdikleri bunun da 9 öğrenci (% 8,0) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Yukarıdaki tablodan elde edilen bulgulara göre öğrencilerin % 8’i okuma yazma bilen insanları gelişen nesnelere benzetmektedirler. Kelebek, ağaç, kuş, çiçek metaforlarında genişlemeyi, etrafa yayılmayı olumlu olarak gördükleri çıkarımı yapılabilir. Öğrencilerin, okuma yazma bilen insanları her yere gidebilen ve gittikleri yerlere güzellikler götüren kişiler olarak gördükleri ve bu sayede okuma yazma bilen insanların kendi kişisel gelişimlerine katkı sağladıkları çıkarımı da yapılabilir. Öğrencilerin bu metaforları kullanmalarının sebebi olarak okuma yazma bilen insanların araştırıp-okuyarak kendilerini geliştirebilecekleri düşüncesinde oldukları gösterilebilir. “Hızlı araba” metaforunu kullanma sebebi olarak, öğrencilerin, “Çok okuyup yazarak hızlı okuyup yazma becerisine sahip olabiliriz.” düşüncesinde

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

oldukları düşünülebilir. Beyin Kutusu metaforunun kullanılma sebebi olarak da beynin sürekli gelişen yapısının, ne kadar çok çalışılırsa o kadar çok beynin gelişeceği düşüncesinin farkında oldukları düşünülebilir.

Öğrencilerin “Bilgili Olan” kategorisine ilişkin toplam 3 metafor geliştirdikleri bunun da 5 öğrenci (% 4,5) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Bu kategoride öğrenciler, okuma yazmanın bilinmeyi öğretme yönüne dikkat çekmişlerdir. Öğrencilerin öğrenmenin okuma yazma ile mümkün olabileceği düşüncesinde oldukları söylenebilir. Ayrıca öğrencilerin gazete okuyan insanları bilgili olarak nitelendirdikleri çıkarımı yapılabilir. “Gazete okuyorsa bir adam okuma yazmayı biliyordur, bu adam okuma yazmayla gazeteden bilgiler öğrenebilir o halde bu adam bilgilidir” şeklinde düşündükleri de varsayılabilir.

Öğrencilerin, “Okuma yazma bilmeyen bir insan sence neye benzer? Neden?” sorusuna ilişkin kurdukları metaforlar aşağıdaki gibi biçimlenmektedir.

Tablo 3. “Okuma yazma bilmeyen bir insan sence neye benzer? Neden?” sorusuna ilişkin geliştirilen metaforlar.

Kategori adı	Kategori içeriği	Kategorinin genel özellikleri	Her kategoride belirli özellik gösteren metaforlar
	-Katılımcı f (%) -Metafor f (%)		
Başaramayan, üstesinden gelemeyen	75 (67,0) 14 (14,0)	Tembeller okuyamazlar, yazamazlar. Hiçbir şey yapamadığı için. Okula gitmeyen birisi okuma yazma öğrenemez. Okumazsak çoban oluruz. Hayvanlar okuma yazma bilemez. Dersleri kötü olan okuyamaz. Akılsızlar okumazlar. Küçükler okuma yazma bilemezler. Bebekler okuyamazlar da yazamazlar da. Her şeye inanırlar.	Tembel, hiçbir şeye benzemeyen, zekasız, okula gitmeyen, çoban, domuz, maymun, dersleri kötü olan, akılsız, küçükler, bebek, vahşi, salak beceriksiz.

Zararlı olan	18 (16,1) 7 (7,0)	Onlar hep kötülük düşünürler. Hiç okuma yazma yapmazlar. Serseriler, hep kötülük yaparlar. Okuma yazma yapmazlar. Okuma yazma yapmazsak dayak yeriz. Derslerine başkasından bakar. Kediler sinsi olurlar.	Kötü biri, yaramaz, serseri, dayak yiyen, hırsız, kedi, dürüst olmayan.
Muhtaç olan	10 (8,9) 3 (3,0)	Mesleği olmayan insan okumamıştır.	Mesleği olmayan, fakir, evsiz.
3 kategori	103 katılımcı	18 özellik	24 metafor

Öğrencilerin “Başaramayan, Üstesinden Gelemeyen” kategorisine ilişkin toplam 14 metafor geliştirdikleri bunun da 75 öğrenci (% 67,0) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Bu kategorideki öğrencilerin büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmeyen bir insan için tembel metaforunu kullanmışlardır. Diğer kullanılan metaforlar da incelendiğinde bunların ortak noktasının başarısızlık olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin okuma yazmayı başarıyı elde etmek için kullanılan bir araç olarak gördükleri, bu sebeple de okuma yazma bilmeyen bir insanı beceriksizlik ve başarısızlık belirten metaforlarla ifade ettikleri düşünülebilir. Okuma yazma bilmeyen birini okula gitmeyen olarak nitelmesi öğrencinin, okuma yazmayı sadece okulda öğrenilen bir beceri olarak gördüğü şeklinde yorumlanabilir. Bu çıkarımı, Balcı (1999)’nın araştırma “Öğrenci ve öğretmene ilişkin mecazlar okul sisteminin bilgi ve öğretmen merkezli olduğunu göstermektedir.” bulgusunun desteklediği söylenebilir. Ayrıca “küçükler” ve “bebekler” metaforlarını kullanma nedeni olarak öğrencilerin, okuma yazma için belirli bir yaşa gelmesi gerektiğini düşündükleri çıkarımı da yapılabilir.

Öğrencilerin “Zararlı Olan” kategorisine ilişkin toplam 7 metafor geliştirdikleri bunun da 18 öğrenci (% 16,1) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Bu kategorideki öğrenciler okuma yazma bilmeyen bir insanı iyi insan profilinden uzak sıfatlarla (yaramaz, kötü, serseri, hırsız, vb.) tanımlamışlardır. Yukarıdaki tabloda kullanılan metaforların sebepleri incelendiğinde hepsinin ortak yanının olumsuz davranışlar olduğu görülmektedir. Bu kategorideki öğrencilerin, okuma yazma bilmeyen insanların olumsuz davranışlar yapabileceğini ya da olumsuz davranışlara maruz kalabileceğini düşündükleri çıkarımı yapılabilir.

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

Öğrencilerin “Muhtaç Olan” kategorisine ilişkin toplam 3 metafor geliştirdikleri bunun da 10 öğrenci (% 8,9) tarafından temsil edildiği görülmektedir. Bu kategorideki öğrenciler okuma yazma bilmemenin bir eksiklik olduğunu düşünerek okuma yazma bilmeyen insanı işi olmayan, parası olmayan ve evi olmayan bir insana benzetmektedirler. Öğrencilerin, her insanın mutlaka okuma yazma bilmesi gerektiğini, aksi takdirde bir şeylerin eksik kalacağını düşündükleri çıkarımı yapılabilir. Ayrıca öğrencilerin meslek sahibi olmak ve maddi durumlarının iyi olması için okuma yazmanın şart olduğunu düşündükleri çıkarımı da yapılabilir.

Tablo 3’te ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin, okuma yazma bilmeyenlere karşı olumsuz düşünceler içinde oldukları görülmektedir. Öğrencilerin böyle olumsuz düşüncelere sahip olmalarının nedeni, ailelerinin onları okula göndermeden önce okumazsan “..... olursun ya dagibi olursun.” gibi nasihatlerde bulunmaları olabilir.

TARTIŞMA

İlköğretim birinci sınıf öğrencileri, okuma yazmayı bilgilendirici, iş sağlayıcı, eğlendirici, ödüllendirici ve gereklilik olarak görmektedirler. İlköğretim birinci sınıf öğrencileri; okuma yazmayla ilgili çok sayıda metafor kullanmışlardır. Okuma yazma için kullandıkları bu metaforların, “Bilgilendiricilik, iş sağlayıcılık, eğlendiricilik, ödüllendiricilik, gereklilik” olarak gruplanabilmesi öğrencilerin okuma yazmaya karşı olumlu düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir.

İlköğretim birinci sınıf öğrencileri, okuma yazma bilenleri; mesleği olan, geliştiren, maddi durumu iyi olan, başarılı olan, bilgili olan, ideal insan olan, olarak görmektedirler. İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin, okuma yazma bilenler için kullandıkları metaforların: “Mesleği olan, maddi durumu iyi olan, geliştiren, başarılı olan, bilgili olan, ideal insan olan, neşeli olan, ailesi olan” şeklinde gruplanabilmesi öğrencilerin okuma yazma bilen insanlara karşı olumlu düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir.

İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin, okuma yazma bilmeyenler için kullandıkları metaforların: “Muhtaç olan, zararlı olan, başaramayan, üstesinden gelemeyen” kategorileri altında toplanabilmesi öğrencilerin okuma yazma bilmeyen insanlara karşı olumsuz düşüncelere sahip olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforlardan da anlaşılacağı üzere öğrenciler metaforlar geliştirirken ebeveynlerinden, günlük hayatlarındaki olay ve

olgulardan vs. etkilenmektedirler. Kurnaz, Çiftçi ve Karapazar (2013)'ın yaptıkları çalışmada öğrencilerin metafor oluştururken fen ve teknoloji dersindeki kavramlardan, kendi ilgi alanına giren konulardan, günlük olaylardan ve medyadan etkilendiklerini ortaya koymuşlardır. Özsoy (2014)'un yaptığı çalışmada "üstün yetenekli öğrenci" kavramına öğrenci, öğretmen ve ebeveynlerin bakış açılarının homojen dağılım gösterdiği görülmüştür. Ünal ve Yiğit (2014)'in okuma kültürünün oluşmasında ailenin etkisini araştırdıkları çalışmalarında ailenin okuma kültürü oluşturmada hem model olma açısından hem de çocukların geleceklerini şekillendirme açısından büyük önem taşıdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bilgiler ışığında öğrenciler ne kadar çok uyarıcılarla desteklenirse o kadar çok metafor geliştirecekleri ve okuma yazma kavramı ile algılarını o denli güçlü bir şekilde ortaya koyacakları ve öğrencilerin okuma yazma öğretiminde öğretmenlerine o denli güçlü ip uçları verecekleri manidardır.

Metaforlar öğrencilerin zihinsel gelişimi esnasında algı ve öğrenme biçimlerini açığa çıkarmada güçlü bir zihinsel araç olarak kullanılabilir (Ekiz ve Koçyiğit, 2012). Kişilerin hayat görüşlerinin belirlenmesinde, dünyayı anlamlandırmalarında, olay, durum, olgu, kavram ve nesnelere kurdukları iletişimde metaforik düşüncenin çok büyük önemi vardır. Bu anlamda metaforik düşünme yöntemi, bir öğrenme taşı olarak da önemlidir (Pilav ve Uslu Üstten, 2013). O halde ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazmaya ve okuma yazma bilen insanlara karşı olumlu metaforlar geliştirmeleri sınıf öğretmenleri öğrencilerin motivasyonlarının artırılmasında ve okuma yazmaya karşı olumlu bakış açılarının devam ettirilmesinde öğrencilerin geliştirmiş oldukları metaforları kullanabilirler. Ocak ve Günay (2009) metafor tekniğini özellikle öğrencilerin dikkatini çekmek amacıyla kullanılabileceğini belirtmektedirler. Buradan da anlaşılacağı üzere dikkatini öğreneceği konu veya etkinlik üzerine yoğunlaştıran öğrencilerin de öğretimden maksimum düzeyde fayda sağlayacağı aşikardır.

Eraslan (2011)'in belirttiği gibi metaforlar; anlamsal olarak bireylerin geliştirdikleri ifadelerdir ve ilgili olay, kavram ya da olgunun bireyde oluşturduğu etki ve ifade biçimidir. Bu tanımdan yola çıkarak metaforların öğrencilerin duygusal hazır bulunuşluk düzeyleri hakkında öğretmenlere ip uçları verebileceğini de söyleyebiliriz. Buradan hareketle öğrencilerin geliştirmiş oldukları bu metaforlar öğrencilerin okuma yazmayı severek ve etkili bir şekilde öğrenmelerinde de bir araç olarak kullanılabilir.

İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması

Şahin (2014) de öğrenci görüşlerinin ve algılarının incelemesinin öğrenci eğitimlerinin başarısını ve etkililiğini artıracak görüşünü savunmaktadır.

İlköğretim, bireylerin yetiştirilmelerinde ilerdeki yaşamlarının şekillenmesinde önemli katkıya sahip olan ve eğitim sürecinin ilk basamağı olması nedeniyle de bütün eğitim hayatının temelini oluşturan bir öğretim kademesidir. İlköğretim sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları eğitim ortamlarının düzenlenmesinden sorumlu olan ve öğrencilerin genel olarak kendilerine model aldığı öğretmenler ilköğretim sürecinin önemli bir ögesidir (Cerit, 2008). Okuma yazma öğrenimi ve öğretimi konusuna da öğretmenler birinci derecede önem atfetmektedir. Öğrencilerin okuma yazma kavramına ilişkin geliştirmiş oldukları algıları metaforlar aracılığıyla tespit edilip yine metaforlar aracılığıyla değiştirilip okuma yazma öğretiminin etkililiği sınıf öğretmenleri tarafından artırılabilir. Saban (2008)'ın metaforlar zihinsel imgeleri açığa çıkarmada, anlama ve değiştirmede güçlü bir "pedagojik araç" olarak kullanılabilir, görüşü de bu düşünceyi destekler niteliktedir.

Sosyal temsiller bireylerin davranışlarını ve tutumlarını etkileyebilmektedir (Kaya, Ogurlu, Taşdemir, Toprak, 2015). Öğrencilerin okuma yazma kavramına yükledikleri anlamlardan öğrencilerin bu öğretime karşı olumsuz olarak geliştirebilecekleri davranış ve tutumları gözden geçirilmelidir. Araştırmada, öğrencilerin okuma yazma bilmeyen insanlar için olumsuz metaforlar geliştirdikleri görülmüştür. Okuma yazma öğretiminde her öğrencinin bireysel farklılıkları göz önünde bulundurularak eğitim yapılması hayati önem arz etmektedir. Bazı öğrencilerin okuma yazmaya daha erken geçmeleri, bazı öğrencilerin ise okuma yazma öğreniminde diğer öğrencilerin gerisinde kalabilmeleri olağan bir durumdur. Ancak okuma yazmayı erken öğrenen öğrencilerin geç öğrenen öğrenciler üzerinde ve geç öğrenen öğrencilerin kendileri üzerinde olumsuz bir tutum geliştirmesi de öğretmen tarafından önüne geçilmesi gereken bir durumdur. Hazırlanacak okuma yazma öğretimini eğlendirici hale getirecek etkinlikler ile öğrencilerin ilerdeki yaşlarda da okumaya yazmaya karşı olumlu tutumlarını devam ettirebilmeleri sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Ahioğlu, Ş. (2006). Öğretmen ve Veli Görüşlerine Göre Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma Yazma Sürecini Etkileme Biçiminin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Akyol, H. (2001). Türkçe İlkokuma Yazma Öğretimi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi, Milli Eğitim, 35 (171): 100-108.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık, Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 9-26.
- Balcı, A. (1999). Metaphorical Images of School: School Perceptions of Students, Teachers and Parents from Four Selected School (in Ankara), Unpublished Doctoral Dissertations, Middle East Technical University, Department of Educational Sciences, Ankara.
- Bar, R. & Johnson, B. (1997). Teaching and Reading and Writing in Elementary Classroom. NY: Longman.
- Beydoğan, H. Ö. (2009). Okuma-Anlama Sürecinde İşe Koşulan Stratejiler ve Bu Stratejiler Kapsamında Kullanılan Taktikler, Milli Eğitim, 38 (181): 65-81.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı İle İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (4): 693-712.
- Clarke, R. H. (1997). Five Metaphors for educators, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, 24-28 March, Chicago.
- Çelenk, S. (2008). "Türkçe Öğretiminde Yararlanılabilecek Öğretim Yöntem ve Teknikleri", Çelenk, S., Tazebay, A. (2008), Türkçe Öğretimi İlke- Yöntem-Teknikler (s: 17-48, 2. Bölüm İçinde) Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara.
- Doğan, Y. (2015). 100. Yılında Öğretmen Adayları ve Öğrencilerin Bakışlarıyla Çanakkale Savaşları: Bir Metafor Araştırması, Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 10/3 Winter: 369-386.
- Draaisma, D. (2007). Bellek Metaforları, Zihinle İlgili Fikirlerin Tarihi, Çev: Gürol Koca, Metis Bilim Yayıncılık, İstanbul.
- Ekiz, D. & Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin "Öğretmen" Kavramına İlişkin Metaforlarının Tespit Edilmesi, Kastamonu Eğitim Dergisi, 21 (2): 439-458.
- Eraslan, L. (2011). Sosyolojik Metaforlar, Akademik Bakış Dergisi, 27: 1-22.
- Erginer, E. (2011). A Metaphorical Analysis Of The Meanings Attributed To The Education System By University Students: A Case Study, Education, 131 (3): 653-662.
- Gertrude, H. (1963). Early Writing as an Aid to Reading, Education Digest, 28 (7): 42-44.
- Girmen, P. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma ve Yazma Sürecinde Metaforlardan Yararlanma Durumları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

**İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri
Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması**

- Gün, M. (2015). Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin “Türkçe Sözlük” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, *Turkish Studies*, 10 (7): 447-476.
- Hoffman, K., D. & Kretovics, M, A. (2004). “Students as Partial Employees: A Metaphor for the Student-Institution Interaction”, *Innovative Higher Education*, 29 (2): 103-120.
- John B. & Gail D. H. (2009). Credibly Assessing Reading and Writing Abilities for Both Elementary Student and Program, *Assessing Writing*, 14: 25-37.
- Karasar, N. (2003). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaya, F., Ogurlu, Ü., Taşdemir B.& Toprak, Y. (2015). Social Representations of Giftedness in Turkey, *Journal of Theory and Practice in Education*, 11(2), 742-765.
- Kerimgil, S. & Meral, E. (2007). İngilizce Kelimelerin Öğretiminde Etkin Olan Metafor ve Kurgular, XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (s: 799-805), (Editör: Erginer, E.), Detay Yayıncılık, Cilt: 3, Tokat.
- Kesen, A. (2010). Turkish EFL Learners’ Metaphor with Respect to English Language Coursebooks. *Novitas-RİYAL*, 4(1), 108-118.
- Kıbrıs, İ. (2008). Okuma ve Yazma Çalışmalarında Şiir Etkinliklerinden Nasıl Yararlanılabilir?, *Abant İzzet Baysal Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1): 53-66.
- Korkmaz, Z. (1995). Türk Dilinin Bugünkü Sorunları. Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Tdk Yayınları, Ankara.
- Köksal, Ç. (2010). İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin, Ebeveynlerinin ve Öğretmenlerinin “Okuma-Yazma” Kavramına Yükledikleri Anlamlar: Metaforik Bir Analiz. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Kurnaz A., Çiftçi Ü. & Karapazar H. (2013). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Değer Algılarının Betimsel Bir Analizi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (26), 185-225.
- Lakoff, G., Johnson, M. (2005). *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil* (Çev: Gökhan Yavuz Demir), Paradigma Yayıncılık, İstanbul.
- Leino, A. & Drakenberg, M. (1993). Metaphor: an Educational Perspective, *Research Bulletin* 84, Helsinki.
- Mary, C. S. (1954). Influence of Reading and Experience-Writing on Spelling: a Case Study, *Elementary School Journal*, 54 (8): 456-463.
- Nargül, E. (2006). Alan Dışından Atanan Sınıf Öğretmenlerinin İlkokuma Yazma Öğretimindeki Yeterlilikleri ve Karşılaştıkları Sorunlar, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ocak, G. & Günay, S. B. (2009). Üstün ve Özel Yetenekli Öğrencilerin Yabancı Dil (İngilizce) Öğretiminde Metafor Sisteminin Uygulanması, *Milli Eğitim*, 182.

- Özcan, A. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin İngilizce Öğrenmeye Yükledikleri Anlamlar: Metaforik Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Özdemir, E. (1987). İlkokul Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi Kılavuzu. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Özsoy, Y. (2014). Bilim ve Sanat Merkezi Öğrenci, Öğretmen ve Velilerinin Üstün Yetenekli Öğrenci Kavramına İlişkin Metaforları, *Journal of Gifted Education Research*, 2(1), 74-87.
- Perry, C. & Cooper, M. (2001). Metaphors are Good Mirrors: Reflecting on Change for Teacher Educators, *Reflective Practice*, 2 (1): 41-52.
- Pilav, S. & Uslu Üstten, A. (2013). Lise Öğrencilerinin Edebiyatla İlgili Algılarının Metaforlar Yoluyla Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, *Turkish Studies*, 8 (8): 1073-1085.
- Pishghadam, R. & Navari, S. (2010). Examining Iranian Language learners' perceptions of language Education in Formal and Informal Contexts: A Quantitative Study. *MJAL*, 2(1), 171-185.
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının "Öğretmen" Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2): 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula İlişkin Metaforlar, *Educational Administration: Theory and Practice*, 55: 459-496.
- Sanchez, Alvaro, Barreiro, Jose Maria & Maojo, Victor (2000). Design of virtual reality systems for education: A cognitive approach. *Education and Information Technologies*. 5:4, 345- 362.
- Sezer, E. (2003). Dilde ve edebiyatta "yol" metaforu, *Kitaplık*, 65, 88-91.
- Shaw, D. M. & Mahlios, M. (2008). Pre-service Teacher's Metaphors of Teaching and Literacy, *Reading Psychology*, 29: 31-60.
- Şahin, Ç. Ç. (2014). Bilim ve Sanat Merkezi Öğrencilerinin Bu Kurumlara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11-1 (21):101-117.
- Tamar L. & Tili W. (2006). In their own Words: Understanding Student Conceptions of Writing through their Spontaneous Metaphors in the Science Classroom, *Instructional Science: an International Journal of Learning and Cognition*, 34 (3): 227-278.
- Temizkan, M. & Sallabaş, M.E. (2009). Öğretmen Adaylarının Okuma ve Yazmaya Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (27): 155-176.
- Topal, Y. (2008). "Türkçe Öğretiminde Teknolojik Araç Gereçler ve Materyal Tasarımı", Çelenk, S. ve Tazebay, A. (2008), *Türkçe Öğretimi İlke- Yöntem- Teknikler* (s: 235-276, 9. Bölüm İçinde), Maya Akademi Yayın Dağıtım, Ankara.

**İlköğretim Birinci Sınıf Öğrencilerinin Okuma ve Yazmaya Yükledikleri
Anlamlar: Bir Metafor Analizi Çalışması**

- Ünal, F., T. & Yiğit, A. (2014). Çocuklarda Okuma Kültürünün Oluşmasında Ailenin Etkisi, *International Journal of Language Academy*, 2 (4): 308-322.
- Vadeboncoeur, J. A. & Torres M. N. (2003). "Constructing and Reconstructing Teaching Roles: A Focus on Generative Metaphors and Dichotomies". *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 24 (1): 87-103.
- Yalçın, M. & Erginer, A. (2012). İlköğretim Okullarında Okul Müdürüne İlişkin Metaforik Algılar, *Journal of Teacher Education And Educators*, 1(2): 229-256.
- Yazıcı, N. (2010). Metaphor on "Literature" by Teachers-to-be Graduates of Turkish Literature Departments, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 5339-5343.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime - Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme, *Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 3 (1): 87-101.